

## OPINIA RZECZNIKA GENERALNEGO

Juliane KOKOTT

przedstawiona w dniu 16 grudnia 2004 r.<sup>1</sup>

### I — Wprowadzenie

1. W Niemczech funkcjonują przepisy cenowe, zgodnie z którymi mleczarnie dokonują wobec producentów, tj. zainteresowanych rolników, potrąceń z ceny surowego mleka o gorszej jakości. Jednocześnie potrącenia te są wykorzystywane do sfinansowania umiarkowanych dodatków cenowych dla producentów, którzy przez określony czas dostarczają mleczarniom surowe mleko nieskazitelnej jakości.

3. W związku z powyższym niemiecki *College van Beroep voor het bedrijfsleven* (zwany dalej „sądem krajowym”) zwrócił się do Trybunału o wykładnię zakazu udzielania pomocy określonego w prawie wspólnotowym (art. 87 ust. 1 WE), zakazu wprowadzania w życie pomocy, określonego w przepisach o pomocy (art. 88 ust. 3 WE) oraz o wykładnię rozporządzenia Rady (EWG) nr 804/68 z dnia 27 czerwca 1968 r. w sprawie wspólnej organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (zwanego dalej „rozporządzeniem nr 804/68”) <sup>2</sup>.

### II — Ramy prawne

2. W niniejszej sprawie te przepisy cenowe poddawane są ocenie w świetle prawa wspólnotowego. A.H. Kuipers, którego surowe mleko zostało w kilku przypadkach sklasyfikowane jako będące gorszej jakości przez mleczarnie, którym je dostarczano, kwestionuje potrącenia z ceny dokonywane przez te mleczarnie. Uważa on, iż potrącenia te są niezgodne z prawem wspólnotowym.

#### A — Prawo wspólnotowe

4. Właściwe uregulowania wspólnotowe w tej sprawie obejmują art. 36 ust. 1 WE,

<sup>1</sup> — Język oryginału: niemiecki.

<sup>2</sup> — Dz.U. L 148, str. 13.

art. 87 ust. 1 WE, art. 88 ust. 3 WE oraz 7. Artykuł 88 ust. 3 WE przewiduje:  
rozporządzenie nr 804/68<sup>3</sup>.

5. Stosownie do art. 36 ust. 1 WE postanowienia rozdziału dotyczącego reguł konkurencji stosują się do produkcji rolnej i handlu produktami rolnymi jedynie w zakresie ustalonym przez Radę w ramach postanowień i zgodnie z procedurą przewidzianą w art. 37 ust. 2 i 3 WE, z uwzględnieniem celów określonych w art. 33 WE.

6. Artykuł 87 ust. 1 WE ma następujące brzmienie:

„Z zastrzeżeniem innych postanowień przewidzianych w niniejszym Traktacie, wszelka pomoc przyznawana przez państwo członkowskie lub przy użyciu zasobów państwowych w jakiejkolwiek formie, która zakłóca lub grozi zakłóceniem konkurencji poprzez sprzyjanie niektórym przedsiębiorstwom lub produkcji niektórych towarów, jest niezgodna ze wspólnym rynkiem w zakresie, w jakim wpływa na wymianę handlową między państwami członkowskimi”.

„Komisja jest informowana, w czasie odpowiednim do przedstawienia swych uwag, o wszelkich planach przyznania lub zmiany pomocy. Jeśli uznaje ona, że plan nie jest zgodny ze wspólnym rynkiem w rozumieniu artykułu 87, wszczyna bezzwłocznie procedurę przewidzianą w ustępie 2. Dane państwo członkowskie nie może wprowadzać w życie projektowanych środków, dopóki procedura ta nie doprowadzi do wydania decyzji końcowej”.

8. Artykuły 23 i 24 rozporządzenia nr 804/86 mają następujące brzmienie<sup>4</sup>:

#### „Artykuł 23

Z zastrzeżeniem odmiennych przepisów niniejszego rozporządzenia art. 92 i 94 traktatu mają zastosowanie do produkcji i handlu produktami wskazanymi w art. 1.

3 — Rozporządzenie nr 804/68 zostało zastąpione z dniem 1 stycznia 2000 r. rozporządzeniem Rady (WE) nr 1255/1999 z dnia 17 maja 1999 r. w sprawie wspólnej organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych (Dz.U. L 160, str. 48, zwanym dalej „rozporządzeniem nr 1255/1999”). Okoliczności postępowania przed sądem krajowym dotyczą jednakże roku 1995, wobec czego ze względów czasowych w postępowaniu tym znajduje zastosowanie rozporządzenie nr 804/68.

4 — Artykuły 23 i 24 rozporządzenia nr 804/68 mają identyczną treść jak art. 37 i 38 rozporządzenia nr 1255/1999. Zobacz też załącznik III do rozporządzenia nr 1255/1999. Dawne art. 92–94 traktatu WE, do których odnosi się rozporządzenie nr 804/68, odpowiadają obecnie obowiązującym art. 87–89 WE.

*Artykuł 24*

członkowskie oraz zakaz tych rodzajów pomocy, które są niezgodne ze wspólnym rynkiem, powinny być zatem stosowane w sektorze mleka. [...]”.

1. Z zastrzeżeniem przepisów art. 92 ust. 2 traktatu pomoc, której wysokość jest ustalona na podstawie ceny lub ilości produktów wymienionych w art. 1, jest zabroniona.

10. Należy również przywołać art. 3 rozporządzenia nr 804/68, który zawiera następujące zasady ustalania ceny mleka:

2. Krajowe środki umożliwiające wyrównanie cen produktów wymienionych w art. 1 są także zabronione” [tłumaczenie nieoficjalne, podobnie jak wszystkie cytaty z tego rozporządzenia poniżej].

*„Artykuł 3*

Towarami wymienionymi w art. 1 rozporządzenia nr 804/68, do którego odsyła art. 24 ust. 2, są w szczególności mleko, śmietana, masło, ser, twarogi, laktoza i syrop laktozowy.

1. Cena docelowa we Wspólnocie dla mleka jest ustalana każdego roku przed dniem 1 sierpnia na rok mleczarski rozpoczynający się w następnym roku kalendarzowym.

9. Motyw dwunasty preambuły rozporządzenia nr 804/68 zawiera następujące ogólne wyjaśnienie:

[...]

„Przyznawanie pewnych rodzajów pomocy zagroziłoby stworzeniu jednolitego rynku; postanowienia traktatu, które pozwalają na ocenę pomocy przyznawanej przez państwa

2. Za cenę docelową uważa się cenę, którą zamierza się uzyskać w całkowitej sprzedaży mleka producentów zarówno na rynku Wspólnoty, jak i na rynkach zewnętrznych.

3. Ustala się cenę docelową dla mleka zawierającego 3,7% tłuszczu, dostarczonego do mleczarni. [...]”<sup>5</sup>.

11. Ponadto w czasie, w którym miały miejsce okoliczności postępowania przed sądem krajowym, art. 5 ust. 1 akapit drugi rozporządzenia nr 1411/71 przewidywał<sup>6</sup>:

„W odniesieniu do mleka służącego do produkcji mleka spożywczego musi zostać zastosowany system wynagrodzenia zróżnicowanego według [kryterium] jakości. System ten musi gwarantować, że mleko używane jako surowiec do produkcji mleka spożywczego spełnia określone wymogi dotyczące jakości, łącznie ze składem” [tłumaczenie nieoficjalne].

ustawę w sprawie jakości produktów rolnych (Landbouwkwaliteitswet, zwaną dalej „ustawą w sprawie jakości produktów rolnych”) <sup>7</sup>, rozporządzenie w sprawie jakości produktów rolnych — mleko surowe i produkcja przetworów mlecznych (Landbouwkwaliteitsbesluit rauwe melk en zuivelbereiding, zwane dalej „niderlandzkim rozporządzeniem podstawowym w sprawie mleka”) <sup>8</sup> oraz rozporządzenie wykonawcze ministra rolnictwa, ochrony środowiska naturalnego i rybołówstwa w sprawie jakości rolnictwa — płatność za mleko dostarczone do mleczarni w wysokości uzależnionej od jego jakości (Landbouwkwaliteitsregeling uitbetaling van boerderijmelk naar kwaliteit, zwane dalej „niderlandzkim rozporządzeniem wykonawczym w sprawie mleka”) <sup>9</sup>. Do tego dodać należy rozporządzenie i decyzję wydane przez Productschap Zuivel (urząd ds. przetworów mlecznych), pozwanego w postępowaniu przed sądem krajowym.

13. Wzajemne, skomplikowane relacje wszystkich powyższych przepisów tworzą następującą sytuację:

## B — Prawo krajowe

12. Jeśli chodzi o niderlandzkie prawo krajowe, to należy w szczególności przytoczyć

14. Artykuł 2 ust. 1 ustawy w sprawie jakości produktów rolnych w związku z art. 3 lit. a) rozporządzenia podstawowego w sprawie jakości produktów rolnych stanowi upoważnienie do wydawania przepisów o jakości produktów [rolnych], mianowicie surowego mleka. Takie przepisy mogą, między innymi, uzależniać zapłatę od jakości produktów.

5 — Z mocą od 1 lipca 1996 r. art. 3 ust. 1 rozporządzenia nr 804/68 został zastąpiony następująco: „Cena docelowa we Wspólnocie dla mleka jest ustalana każdego roku” [rozporządzenie Rady (WE) nr 1587/96 z dnia 30 lipca 1996 r., Dz.U. L 206, str. 21]. Artykuł 3 rozporządzenia nr 1255/1999, obowiązujący od dnia 1 stycznia 2000 r., utrzymał system cen docelowych, lecz nie przewiduje konieczności corocznej rewizji cen.

6 — Rozporządzenie Rady (EWG) z dnia 29 czerwca 1971 r. ustanawiające dodatkowe zasady dotyczące wspólnej organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych objętych pozycją Wspólnej Taryfy Celnej nr 04.01 (Dz.U. L 148, str. 4). Rozporządzenie zostało uchylone z mocą od dnia 1 stycznia 1998 r.

7 — *Staatsblad* 1971, str. 371, zmieniona ustawą z dnia 23 grudnia 1993 r. (*Staatsblad* 1993, str. 690).

8 — *Staatsblad* 1994, str. 63, zmienione rozporządzeniem z dnia 26 czerwca 1995 r., *Staatscourant* 122.

9 — *Staatscourant* 1994, str. 25. Uchylone z mocą od dnia 8 stycznia 2000 r.

15. Artykuł 2 ust. 2 lit. f) ustawy w sprawie jakości produktów rolnych w związku z art. 3 lit. a) i c) rozporządzenia podstawowego w sprawie jakości produktów rolnych umożliwia wprowadzenie dla surowego mleka systemu potrąceń z cen i dodatków cenowych w zależności od jakości produktu.

w wysokości uzależnionej od jego jakości (Landbouwkwaliteitsverordening 1994, Uitbetalings van boerderijmelk naar kwaliteit, zwane dalej „rozporządzeniem z 1994 r.”)<sup>11</sup>, które stanowi między innymi:

„Artykuł 2

16. Artykuł 8 ustawy w sprawie jakości produktów rolnych umożliwia powierzenie osobom prawnym prawa prywatnego funkcji nadzorczych, a także kontroli produktów rolnych oraz wykonania przepisów w sprawie płatności w zależności od jakości produktów. Artykuł 3 ust. 1 lit. c) oraz art. 7 rozporządzenia podstawowego w sprawie jakości produktów rolnych powierza to zadanie w sektorze mleka zasadniczo Stichting Centraal Orgaan voor Kwaliteitsaangelegenheden in de Zuivel (zwanemu dalej „COKZ”)<sup>10</sup>, z siedzibą w Leusden.

1. Odbiorca mleka dostarczonego do mleczarni jest zobowiązany do zapłaty hodowcom krów mlecznych ceny w wysokości uzależnionej od jakości tego mleka z uwzględnieniem przepisów tego rozporządzenia lub przepisów wydanych na podstawie tego rozporządzenia”.

[...]

17. Z kolei art. 2 rozporządzenia wykonawczego w sprawie mleka upoważnia właściwy urząd — Productschap Zuivel — do wydania w drodze regulaminu przepisów dotyczących płatności za mleko dostarczone do mleczarni w wysokości uzależnionej od jego jakości, w szczególności w sprawie kontroli jakości, zatrzymania kwoty potrąconej z ceny oraz zapłaty dodatku jakościowego. Mając na względzie art. 2 rozporządzenia wykonawczego w sprawie mleka, Productschap wydał rozporządzenie z 1994 roku w sprawie jakości produktów rolnych — płatność za mleko dostarczone do mleczarni

3. Odbiorca mleka dostarczonego do mleczarni:

- a) zbada jakość mleka dostarczonego przez hodowców krów mlecznych, oraz

10 — Główny instytut ds. jakości produktów mlecznych.

11 — *PBO-blad* 1994, nr 9. Dnia 15 września 1999 r. Productschap Zuivel wydał nowe rozporządzenie, Zuivelverordening 2000, Uitbetaling van boerderijmelk naar kwaliteit, samenstelling en gewicht, które weszło w życie dnia 1 stycznia 2000 r. Uchyliło ono m.in. rozporządzenie z 1994 r.

- b) udokumentuje wyniki badań jakości, o których mowa w lit. a), z uwzględnieniem przepisów tego rozporządzenia lub przepisów wydanych na podstawie tego rozporządzenia.

2. Wysokość dodatku jakościowego jest ustalana dla 100 kg mleka, z uwzględnieniem obszaru ustalonego przez prezesa zarządu po wysłuchaniu opinii COKZ w ten sposób, aby łączna kwota dodatku jakościowego w odniesieniu do określonego okresu czasu odpowiadała lub niemal odpowiadała łącznej kwocie zatrzymanych potrąceń z cen.

[...]

#### *Artykuł 12*

#### *Artykuł 10*

1. Wyniki kontroli jakości podlegają ocenie stacji kontroli mleka w oparciu o rozporządzenie prezesa zarządu wydane po wysłuchaniu opinii instytutu COKZ, ustanawiające normy, punkty obniżki ceny i inne podlegające stosowaniu kwoty potrąceń z ceny”.

W każdym okresie, w którym dokonywana jest ocena jakości mleka na podstawie pobranych próbek, odbiorca mleka dostarczonego do mleczarni zatrzymuje w odniesieniu do łącznej ilości mleka dostarczonego do mleczarni w odnośnym okresie czasu przez hodowców krów mlecznych kwotę potrąconą z ceny na podstawie łącznej ilości przyznanych punktów obniżki ceny, której wysokość określa prezes zarządu po wysłuchaniu opinii COKZ lub ewentualne kwoty potrącone z ceny w odniesieniu do poszczególnych dostaw w związku z występowaniem w mleku substancji hamujących wzrost bakterii, a które w naturalny sposób nie występują w mleku”.

[...]

#### *Artykuł 11*

1. Odbiorcy mleka dostarczonego do mleczarni są zobowiązani do zapłaty hodowcom krów mlecznych dodatku jakościowego, jeżeli w określonym terminie dwunastu tygodni hodowcy otrzymali łącznie nie więcej aniżeli jeden punkt obniżki ceny i w ich mleku nie została stwierdzona obecność antybiotyków. [...]

18. Stosowane kwoty potrąceń z cen zostały ustalone w wydanym przez prezesa Productschap Zuivel rozporządzeniu, Besluit vaststelling frequentie en beoordeling resultaten kwaliteitsonderzoek (rozporządzeniu w sprawie określenia częstotliwości kontroli jakości i oceny jej wyników)<sup>12</sup>. Zgodnie z tym rozporządzeniem potrącenie z ceny wynosi 0,50 NLG (0,23 EUR), jeżeli w dostarczonym mleku stwierdzona zostanie obecność antybiotyków

<sup>12</sup> — PBO-blad 1994, nr 20, str. 25, zmienione rozporządzeniami z dnia 19 lipca 1994 r. (PBO-blad, nr 42) oraz z dnia 15 lutego 1995 r. (PBO-blad, nr 15).

### III — Stan faktyczny oraz postępowanie przed sądem krajowym

#### A — Omówienie funkcjonowania niderlandzkiego mechanizmu płatności<sup>13</sup>

19. Niderlandzkie mleczarnie w sposób ciągły sprawdzają jakość dostarczanego surowego mleka. Za uchybienia jakościowe otrzymywane są punkty obniżki w ramach systemu punktowego, skutkujące potrąceniem z ceny, które jest zatrzymywane przez właściwą mleczarnię.

20. Mleczarnie wypłacają dodatek jakościowy producentom mleka, jeżeli w terminie dwunastu tygodni hodowcy otrzymali łącznie nie więcej aniżeli jeden punkt obniżki i w ich mleku nie została stwierdzona obecność antybiotyków. Wyżej wymieniony dodatek jest okresowo obliczany przez COKZ na podstawie danych przekazywanych przez mleczarnie.

21. Wysokość dodatku jakościowego jest ustalana dla 100 kg mleka, z uwzględnieniem obszaru ustalonego przez prezesa zarządu po wysłuchaniu opinii instytutu COKZ w ten sposób, aby łączna kwota dodatku jakościowego w odniesieniu do określonego okresu czasu odpowiadała lub niemal odpowiadała łącznej kwocie zatrzymanych potrąceń z ceny. Jeżeli zatrzymane przez mleczarnię potrącenia z ceny za dany okres przewyższają wysokość wypłaconych dodatków jakości-

wych, mleczarnia przekazuje tę nadwyżkę instytutowi COKZ, który rozdziela tak otrzymane kwoty pomiędzy mleczarnie, które znalazły się w odwrotnej sytuacji.

22. Z postanowienia odsyłającego wynika, że cena mleka w Niderlandach w roku 1995 wynosiła 71,43 NLG za 100 kg, czyli 0,7143 NLG (0,32 EUR) za kilogram. Jeżeli w mleku stwierdzono obecność pozostałości antybiotyków, potrącenie z ceny wynosiło 0,50 NLG (0,23 EUR) na kilogram.

23. Trybunał nie został poinformowany, ilu producentom wypłacono dodatki do ceny w rozpatrywanym okresie, ani o wysokości tych dodatków w poszczególnych przypadkach. Kiedy jednak rząd niderlandzki został o to zapytany na rozprawie, stwierdził, iż kwota dodatków była bardzo niewielka, zaś wypowiedź ta nie została zakwestionowana. Według A.H. Kuipersa około 70–80% hodowców niderlandzkich otrzymuje tego rodzaju dodatki za swoje mleko.

24. Ponadto z postanowienia odsyłającego wynika, iż w Niderlandach proporcja *wszystkich* dodatków jakościowych wobec łącznej wartości *wszystkich* dostaw mleka wynosiła 0,217% w 1995 roku. W kolejnych latach (1996–1999) proporcja ta okazała się w jednym przypadku być nieco wyższa (0,227% w 1996 r.), poza tym miarowo

<sup>13</sup> — Zobacz w szczególności pkt 20–22 pisemnych uwag rządu niderlandzkiego oraz jego argumenty w trakcie rozprawy.

ulegała zmniejszeniu (pomiędzy 1997 r. a 1999 r. spadała, osiągając poziom 0,196% w 1997 r. oraz 0,185% w 1998 r., w końcu sięgając 0,174% w 1999 r.).

instancji uprzednio wydane decyzje administracyjne i orzeczenia sądowe oraz zarządziła przekazanie pierwotnego odwołania A.H. Kuipersa do rozstrzygnięcia przez Productschap Zuivel.

#### B — Postępowanie przed sądem krajowym

25. A.H. Kuipers, powód w postępowaniu krajowym, jest zamieszkałym w Niderlandach hodowcą krów mlecznych, który dostarczał w 1995 r. surowe mleko do niderlandzkiej mleczarni Zuivelfabriek De Kievit BV w Meppel. Mleczarnia poinformowała go pismami z 24 i 28 lipca 1995 r. oraz z 8 i 15 sierpnia 1995 r., zatytułowanymi „Raport jakościowy”, iż w dostarczonym mleku stwierdzono pozostałości antybiotyku<sup>14</sup>. Z tej też przyczyny, na mocy art. 12 rozporządzenia z 1994 r., mleczarnia dokonała potrącenia z należnej ceny w wysokości 0,50 NLG (0,23 EUR) za kilogram surowego mleka dostarczonego przez A.H. Kuipersa, zatrzymując ogólną kwotę w łącznej wysokości 5428,95 NLG (2463,55 EUR).

27. W dniu 20 grudnia 2000 r. Productschap Zuivel oddaliła odwołanie A.H. Kuipersa jako bezzasadne. A.H. Kuipers zaskarżył to oddalenie do sądu krajowego.

#### IV — Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym oraz postępowanie przed Trybunałem

28. College van Beroep voor het bedrijfsleven postanowieniem z dnia 27 czerwca 2003 r. zawiesił postępowanie i zwrócił się do Trybunału z następującymi pytaniami prejudycjalnymi:

26. Początkowo A.H. Kuipers bez powodzenia wnosił różne wewnętrzne środki odwoławcze do instytutu COKZ. Wskutek odwołania Raad van State, Afdeling bestuursrechtspraak<sup>15</sup> prawomocnie uchyliła w drugiej

„1) Czy krajowy system potrąceń z ceny i dodatków do ceny uzależnionych od jakości mleka surowego dostarczonego do mleczarni, jak będący przedmiotem niniejszego postępowania, jest zgodny z rozporządzeniem (EWG) nr 804/68 w sprawie wspólnej organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych, a w szczególności z zakazem »wyrównywania cen« w rozumieniu art. 24

14 — Postanowienie odsyłające zawiera dosłowne wyrażenie „een bacteriegroeiremmende stof” (substancja hamująca rozrost bakterii). Ponadto sąd krajowy stwierdził, iż w postępowaniu poprzedzającym postępowanie sądowe A.H. Kuipers sam przyznał, że używał penicyliny do zwalczania zapalenia sutka.

15 — Rada państwa, wydział odwoławczy ds. administracyjnych.

ust. 2 tego rozporządzenia [obecnie, po ujednoliceniu tekstu ze zmianami, art. 38 ust. 2 rozporządzenia (WE) nr 1255/99]?

- 2) Czy krajowy system dodatków do ceny uzależnionych od jakości mleka surowego dostarczonego do mleczarni, jak ten w niniejszym przypadku, jest zgodny z zakazem wypłaty pomocy zawartym w art. 24 ust. 1 rozporządzenia (EWG) nr 804/68?
- 3) W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej na pytanie drugie: czy tego rodzaju krajowy system należy uznać za pomoc, która powinna zostać notyfikowana Komisji w trybie art. 93 ust. 3 traktatu WE (obecnie art. 88 ust. 3 WE) przed jej wprowadzeniem w życie?"

29. A.H. Kuipers, rząd niderlandzki i Komisja przedstawili pisemne i ustne oświadczenia w trakcie postępowania przed Trybunałem.

## V - Ocena

*A — Pytanie pierwsze: Zgodność potrąceń z ceny i dodatków do ceny uzależnionych od jakości z europejskimi przepisami w sprawie cen mleka*

30. Zadając pierwsze pytanie, sąd krajowy zmierza w istocie do ustalenia, czy wspólna

organizacja rynku mleka i przetworów mlecznych, a zwłaszcza art. 24 ust. 2 rozporządzenia nr 804/68, wyklucza regulacje krajowe, takie jak niderlandzkie, które przewidują potrącenia z ceny i dodatki cenowe w zależności od jakości surowego mleka dostarczanego mleczarniom.

31. Rząd niderlandzki uważa przedmiotowy system potrąceń z ceny i dodatków cenowych za zgodny z rozporządzeniem nr 804/68, Komisja natomiast uznaje go za naruszenie przepisów cenowych wspólnej organizacji rynku. A.H. Kuipers również stoi na stanowisku, iż system jest niezgodny z prawem.

32. Zgodnie z utrwalonym orzecznictwem państwa członkowskie nie mogą podważać własnymi przepisami na poziomie krajowym przepisów w sprawie cen ustalonych w ramach wspólnej organizacji rynków. Państwa członkowskie są zobowiązane do zaniechania wszelkich środków podważających wspólną organizację rynku bądź wprowadzających odstępstwa od niej<sup>16</sup>. Ze wspólną organizacją rynku niezgodne są

<sup>16</sup> — Wyroki: z dnia 6 listopada 1979 r. w sprawie 10/79 Toffoli i in., Rec. str. 3301, pkt 12; z dnia 7 lutego 1984 r. w sprawie 166/82 Komisja przeciwko Włochom, Rec. str. 459, pkt 23, oraz w sprawie 237/82 Jongeneel Kaas i in., Rec. str. 483, pkt 12; z dnia 9 września 2003 r. w sprawie C-137/00 Milk Marque i National Farmers' Union, Rec. str. I-7975, pkt 63 i 80; zob. również — w innych sektorach wspólnej polityki rolnej — wyroki: z dnia 26 czerwca 1979 r. w sprawie 177/78 Mc Carren, Rec. str. 2161, pkt 14; z dnia 19 marca 1998 r. w sprawie C-1/96 Compassion in World Farming, Rec. str. I-1251, pkt 41; z dnia 8 stycznia 2002 r. w sprawie C-428/99 Van den Bor, Rec. str. I-127, pkt 35 oraz z dnia 20 listopada 2003 r. w sprawie C-416/01 ACOR, Rec. str. I-14083, pkt 21.

również przepisy, które stanowią przeszkodę w jej prawidłowym funkcjonowaniu, także wtedy, gdy wspólna organizacja rynku nie uregulowała odnośnego obszaru w sposób wyczerpujący<sup>17</sup>.

33. W świetle powyższego dwie kwestie wymagają zbadania. Po pierwsze, czy wspólna organizacja rynku w ogóle pozostawia jakiegokolwiek pole działania dla środków krajowych, czy też tworzy wyczerpujące przepisy w sprawie cen (zob. część 1 poniżej) oraz po drugie, czy takie środki krajowe — o ile pozostaje dla nich jakiegokolwiek pole działania — mogą podważać wspólną organizację rynku (zob. część 2 poniżej). Z tego punktu widzenia konieczne staje się zbadanie w każdym przypadku art. 24 ust. 2 rozporządzenia nr 804/68, przywołanego przez sąd krajowy.

1. Pozostające pole działania dla środków na poziomie krajowym

34. Jeśli chodzi o *pozostające pole działania dla środków na poziomie krajowym*, mimo iż wspólna organizacja mleka i przetworów mlecznych zawiera przepisy w sprawie cen przewidujące cenę docelową mleka, to jed-

nak art. 3 ust. 3 rozporządzenia nr 804/68 przewiduje jedynie ustalanie ceny docelowej na *mleko zawierające 3,7% tłuszczu*<sup>18</sup>. Z drugiej strony rozporządzenie milczy na temat skutków wywieranych przez inne cechy mleka na kształtowanie cen. Wystarczy pomyśleć o wadach jakościowych, na przykład stwierdzonych pozostałościach antybiotyków, jak w niniejszej sprawie.

35. Wnioskowanie z tego milczenia art. 3 rozporządzenia nr 804/68, iż określone w nim przepisy są pod każdym względem *wyczerpujące*, jest dla mnie nieprzekonujące. Gdyby przyjąć, że przepisy te są wyczerpujące, prowadziłoby to do absurdu, gdyż wnioskując, iż we Wspólnocie zawsze należy dążyć do uzyskania identycznego wynagrodzenia opartego na cenie docelowej za mleko bez względu na jego jakość, a w konsekwencji również za mleko słabej jakości. Przepisy przewidujące większe zróżnicowanie cen mleka w oparciu o inne czynniki niż zawartość tłuszczu, o której mowa w art. 3 ust. 3 rozporządzenia nr 804/68, zostałyby z góry wykluczone. Z drugiej strony, możliwość odwołania się do innych cech jakościowych mleka niż zawartość tłuszczu, a zwłaszcza uwzględnienia wad jakościowych przy różnicowaniu ceny mleka, wydaje się zasadna.

17 — Wymienione w przypisie 16 wyroki w sprawach: *Compassion in World Farming*, pkt 41, oraz *Van den Bor*, pkt 35.

18 — Cenę docelową ustala Rada zgodnie z procedurą określoną w art. 37 ust. 2 WE w związku z art. 3 ust. 4 rozporządzenia nr 804/68.

36. Przepisy prawa wtórnego przytoczone przez A.H. Kuipersa również nie prowadzą do żadnego innego wniosku. A.H. Kuipers powołuje się na dyrektywę 92/46/EWG<sup>19</sup> i dyrektywę 92/47/EWG<sup>20</sup>. Mówiąc prościej, dyrektywy te wprowadzają, podobnie jak rozporządzenie nr 2377/90<sup>21</sup>, szczegółowe przepisy zdrowotne dla produktów rolnych oraz ustalają maksymalne dopuszczalne limity pozostałości antybiotyków w tych produktach. W konsekwencji, choć produkty mieszczące się w ramach ustalonych limitów mogą co do zasady być swobodnie wprowadzane do obrotu, to nie można wnosić, iż konieczne należy dążyć do uzyskania takiej samej ceny za każdy produkt zgodny z przedmiotowymi limitami. Wręcz przeciwnie, istnienie limitów w żaden sposób nie wyklucza dalszego zróżnicowania dokonywanego w ramach ustalonych limitów dodatkowo na podstawie jakości oraz odzwierciedlenia tego zróżnicowania w cenie.

37. Ponadto wnioskowanie a contrario z art. 24 ust. 2 rozporządzenia nr 804/68 również wskazuje, iż krajowe środki kształtujące cenę mleka nie mogą zostać całkowicie wyeliminowane. Choć przepis ten wyłącza niektóre środki krajowe wymienione

w nim (wyrównywanie cen), to nie zakazuje on stosowania *wszelkich* środków ze strony państw członkowskich wywierających skutki w zakresie kształtowania cen.

38. Na marginesie wystarczy wspomnieć, iż art. 5 ust. 1 akapit drugi rozporządzenia nr 1411/71, który miał wówczas zastosowanie, potwierdza ten pogląd. Przepis ten ustanawia — w związku z produkcją mleka spożywczego — system płatności zależny od jakości. Wobec powyższego sam prawodawca wspólnotowy ewidentnie uznał, iż przepisy w sprawie cen zawarte w rozporządzeniu nr 804/68 nie są wyczerpujące.

39. Jednak dopóki Wspólnota nie ustanowi szczegółowych przepisów w sprawie płatności za surowe mleko w zależności od jakości — czy to w związku z produkcją mleka spożywczego, czy też w związku z produkcją innych przetworów mlecznych — oraz w zakresie, w jakim tego nie uczyni, kształtowanie cen mleka nie jest uregulowane w wyczerpujący sposób na szczeblu Wspólnoty i może być uzupełniane przez państwa członkowskie, z uwzględnieniem wymogów prawa wspólnotowego.

19 — Dyrektywa Rady z dnia 16 czerwca 1992 r. ustanawiająca przepisy zdrowotne dla produkcji i wprowadzania do obrotu surowego mleka, mleka poddanego obróbce cieplnej i produktów na bazie mleka (Dz.U. L 268, str. 1).

20 — Dyrektywa Rady z dnia 16 czerwca 1992 r. w sprawie warunków dopuszczania czasowych i ograniczonych odstępstw od szczególnych przepisów zdrowotnych Wspólnoty dotyczących produkcji i wprowadzania do obrotu mleka i produktów na bazie mleka (Dz.U. L 268, str. 33).

21 — Rozporządzenie Rady z dnia 26 czerwca 1990 r. ustanawiające wspólnotową procedurę dla określania maksymalnego limitu pozostałości weterynaryjnych produktów leczniczych w środkach spożywczych pochodzenia zwierzęcego (Dz.U. L 224, str. 1), zmienione m.in. cytowanym przez A.H. Kuipersa rozporządzeniem Komisji (EWG) nr 675/92 z dnia 18 marca 1992 r. (Dz.U. L 73, str. 8), ostatnio zmienionym rozporządzeniem Komisji (WE) nr 1851/2004 z dnia 25 października 2004 r. (Dz.U. L 323, str. 6).

2. Podważanie wspólnej organizacji rynku nie ma miejsca

40. Kolejnym zagadnieniem, jakie należy rozważyć, jest to, czy krajowe środki takie

jak środki niderlandzkie są w stanie w konkretny sposób *podważyć* wspólną organizację rynku jako całości, a zwłaszcza przewidziane tam przepisy dotyczące cen. Można to jedynie ocenić w świetle założeń i celów tych przepisów oraz nadrzędnych celów i wymogów traktatu WE.

nego producenta za jego produkt musi być możliwie najbliższa cenie docelowej, jest chybiony<sup>24</sup>. Jeżeli cena docelowa nie będzie rozumiana jako gwarancja indywidualnej ceny, lecz tylko jako cel polityczny, to jedynie wówczas istnieje konieczność dążenia do uzyskania we Wspólnocie przeciętnego poziomu ceny odpowiadającego tej wartości referencyjnej. Z drugiej strony, cena docelowa rozumiana jako cel polityczny w rzeczy samej pozostawia pole dla zróżnicowania w zależności od jakości danego produktu.

#### a) Cena docelowa jako cel polityczny

41. Cena docelowa mleka stanowi polityczny cel na poziomie Wspólnoty. Tego rodzaju *cena referencyjna* nie gwarantuje wszystkim producentom w każdym państwie członkowskim, że uzyskają odpowiadający jej dochód<sup>22</sup>. Wynika to również ze sformułowania art. 3 ust. 2 rozporządzenia nr 804/68, iż „za cenę docelową uważa się cenę, którą *zamierza się uzyskać w całkowitej sprzedaży mleka producentów* [...] w trakcie roku mleczarskiego”<sup>23</sup>.

42. W konsekwencji argument Komisji, że cena uzyskana przez każdego indywidual-

43. System stosujący potrącenia z cen oraz dodatki cenowe w zależności od jakości, jak w przypadku Niderlandów, w żaden sposób nie podważa politycznego celu, jakim jest jednolita cena docelowa mleka we Wspólnocie. Jak jasno wynika z art. 11 ust. 2 rozporządzenia z 1994 roku, odpowiednia kwota dodatków jakościowych za dany okres jest taka sama bądź zbliżona do łącznej kwoty zatrzymanych potrąceń z ceny. Innymi słowy, system potrąceń z ceny i dodatków cenowych nie powoduje zmian wysokości ogólnej kwoty wydatkowanej przez niderlandzkie mleczarnie w danym okresie tytułem skupu surowego mleka. System ten jedynie oznacza, że mleczarnie nie płacą takiej samej ceny każdemu producentowi bez względu na jakość surowego mleka, lecz że niektórzy producenci otrzymują wyższą, a niektórzy niższą zapłatę, w zależności od

22 — Wymieniony w przypisie 16 wyrok w sprawie Milk Marque i National Farmers' Union, pkt 88.

23 — Wyróżnienie zostało dodane.

24 — Punkt 14 pisma Komisji.

jakości dostarczonego mleka. Taki system, *neutralny z punktu widzenia przychodów*, zapewnia, iż przeciętnie nie występują w Niderlandach odchylenia od ceny docelowej określonej przez prawo wspólnotowe, a w konsekwencji wspólna organizacja rynku nie jest podważana.

w stadium produkcji i sprzedaży hurtowej, która uwzględnia zarówno interesy producentów danego sektora w całej Wspólnocie, jak również konsumentów, a także gwarantującej zaopatrzenie nieprowadzące do nadprodukcji<sup>26</sup>.

44. Stanowi to zasadniczą różnicę pomiędzy okolicznościami niniejszej sprawy a na przykład sprawy Toffoli i in., w której krajowe przepisy spowodowały na ogół wyższą cenę u producenta mleka od przewidzianej ceny docelowej na poziomie Wspólnoty (260 ITL za kilogram zamiast 204,26 ITL za kilogram)<sup>25</sup>. W konsekwencji, w odróżnieniu od niniejszej sprawy, w tej sprawie wystąpiło odchylenie od ceny docelowej, wyraźnie podważające wspólną organizację rynku.

b) Uwzględnienie interesów konsumentów i producentów; stabilizowanie rynku; zapewnienie zaopatrzenia

45. Zasadniczym celem wspólnej organizacji rynku mleka pozostaje osiągnięcie cen mleka

#### — Interesy konsumentów

46. Celem takich uregulowań z dodatkami cenowymi i potrąceniami z ceny surowego mleka jak niderlandzkie jest wprowadzenie systemu płatności opartego na jakości oraz podniesienie jakości produktów rolnych drogą zachęt finansowych. Takie uregulowania uwzględniają *interesy konsumentów*, które, stosownie do art. 153 ust. 2 WE, są uwzględniane przy określaniu i urzeczywistnianiu innych polityk i działań Wspólnoty. W szczególności zostaje uwzględniony cel zapewnienia rozsądnych cen zaopatrzenia dla konsumentów [art. 33 ust. 1 lit. e) WE]. Kryterium *rozsądnych cen* logicznym czyni dążenie do uzyskania właściwego stosunku między ceną a jakością przy zapłacie za towary rolne, zamiast przykładowo dążenia do uzyskania takiej samej ceny za produkty gorszej jakości jak za towary nieskazitelnej, a nawet wyższej jakości.

25 — Wymieniony w przypisie 16 wyrok w sprawie Toffoli, pkt 2 i 6.

26 — Wymieniony w przypisie 16 wyrok w sprawie Milk Marque i National Farmers' Union, pkt 85 oraz wyrok z dnia 10 marca 1981 r. w sprawach połączonych 36/80 i 71/80 Irish Creamery Milk Suppliers Association, Rec. str. 735, pkt 20.

## — Interesy producentów

47. Uregulowania takie jednocześnie w pełni służą *interesom producentów*. Producent produktu gorszej jakości nie może oczekiwać, że uzyska taką samą cenę za ten produkt, co producent wytwarzający produkt nieskazitelnej, a nawet wyższej jakości. Z drugiej strony, należy uznać za słuszne oczekiwania osoby produkującej z zachowaniem odpowiedniej jakości, iż powinna otrzymać większą kwotę za swoje produkty niż producent produktu niższej jakości.

48. Dążenie do podniesienia indywidualnego dochodu osób pracujących w rolnictwie, wyrażone w art. 33 ust. 1 lit. b) WE również nie wymaga, aby celem pozostawało uzyskanie takiej samej ceny za produkty rolne *bez względu na ich jakość*.

49. Można zatem wnosić, iż interesy producentów doznałyby uszczerbku co najwyżej wówczas, gdyby potrącenia z ceny ustanowione przez państwo były nieproporcjonalne do stwierdzonych wad jakościowych<sup>27</sup>. O ile zajdzie konieczność, to do sądu krajowego należy stwierdzenie, czy obniżka ceny, jaką

przykładowo zastosowano w tej sprawie, to znaczy potrącenia stanowiącego ponad dwie trzecie normalnej ceny mleka<sup>28</sup>, pozostaje proporcjonalna bądź nieproporcjonalna do wad jakościowych dostawy mleka zawierającego pozostałości antybiotyku.

— System płatności oparty na jakości jako wkład w stabilizację rynków

50. Cel *stabilizacji rynków*, o którym mowa w art. 33 ust. 1 lit. c) WE, byłby prawdopodobnie łatwiej osiągalny, gdyby zapłata dla producentów opierała się dodatkowo co najmniej na jakości produktów. Choć pierwotnie u podstaw polityki rolnej Wspólnoty leżało rozszerzenie produkcji oraz zapewnienie, głównie w kategoriach ilościowych, zaopatrzenia dla społeczeństwa<sup>29</sup>, zwłaszcza w podstawowe towary żywnościowe, to jednak w czasach niewątpliwie zmniejszonego zaufania konsumentów wobec określonych produktów rolnych jakość produkcji odgrywa większe znaczenie. Jeżeli zapłata opiera się na jakości produktów, to można również stworzyć większą zachętę dla wytwa-

27 — Jeśli chodzi o obowiązek państw członkowskich przestrzegania ogólnych zasad prawa wspólnotowego, w szczególności zasady proporcjonalności, zob. — w nieco innym kontekście — wyroki: z dnia 26 października 1995 r. w sprawie C-36/94 Siesse, Rec. str. I-3573, pkt 21, drugie zdanie; z dnia 12 lipca 2001 r. w sprawie C-262/99 Louloudakis, Rec. str. I-5547, pkt 67 i z dnia 3 lipca 2003 r. w sprawie C-220/01 Lennox, Rec. str. I-7091, pkt 76.

28 — Dla przypomnienia: potrącenie z ceny po stwierdzeniu pozostałości antybiotyku wynosiło 0,50 NLG na kilogramie, zaś normalna cena mleka wynosiła 0,7143 NLG za kilogram (zob. pkt 22 niniejszej opinii).

29 — W tym kontekście zob. również art. 33 ust. 1 lit. d) traktatu WE.

rzania produktów o wysokiej jakości, a w konsekwencji przywrócić utracone zaufanie.

51. W każdym razie uregulowania wspólnotowe wykazują ogólną tendencję do podnoszenia jakości produktów w ramach wspólnej polityki rolnej, celem promocji dobrego imienia tych produktów<sup>30</sup>. Wprowadzenie systemu płatności za produkty rolne w zależności od jakości pozostaje zgodne z tym celem.

53. Taki system jak niderlandzki, który przewiduje interwencję państwa przy kształtowaniu cen, nie jest idealny w kategoriach polityki konkurencji, jednak zachęty finansowe na rzecz podnoszenia jakości oferowane przez ten system przynajmniej przyczyniają się do konkurencji pomiędzy producentami opartej na jakości. W konsekwencji cele traktatu WE w dziedzinie polityki konkurencji bardziej przemawiają na rzecz zgodności z prawem takich uregulowań jak niderlandzkie, niż przeciwnie<sup>32</sup>.

#### d) Podsumowanie

#### c) Cele polityki konkurencji

52. Przy ocenie takiego systemu jak w Niderlandach nie można również pominąć wspólnotowych celów polityki konkurencji. Jak już Trybunał stwierdził, utrzymanie efektywnej konkurencji na rynku produktów rolnych pozostaje jednym z celów wspólnej polityki rolnej i wspólnej organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych. Wspólne organizacje rynków produktów rolnych nie stanowią strefy wolnej od konkurencji<sup>31</sup>.

54. W świetle powyższego nie jest oczywiste, aby uregulowania cenowe, takie jak niderlandzkie, mogły podważać cele wspólnej organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych — jeżeli są interpretowane w świetle nadrzędnych celów i wymogów traktatu WE.

30 — W ten sposób orzekł Trybunał — w kontekście oznaczenia pochodzenia — w wyrokach: z dnia 16 maja 2000 r. w sprawie C-388/95 Belgia przeciwko Hiszpanii, Rec. str. I-3123, pkt 53 oraz z dnia 20 maja 2003 r. w sprawach: C-469/00 Ravil, Rec. str. I-5053, pkt 48 i C-108/01 Consorzio del Prosciutto di Parma e Salumificio S. Rita, Rec. str. I-5121, pkt 63.

31 — Wymieniony w przypisie 16 wyrok w sprawie Milk Marque i Farmers' Union, pkt 57 i nast., w szczególności pkt 57 i 61.

32 — Jeśli chodzi o art. 81 WE i 82 WE, należy wnosić, iż ani Productschap Zuivel, ani COKZ nie działają w charakterze przedsiębiorstw ani związku przedsiębiorstw przy realizacji niderlandzkich przepisów cenowych. Ustalanie przez Productschap Zuivel potrażeń z ceny, jakie mają zostać dokonane, oraz ustalanie przez COKZ dodatków cenowych, jakie mają zostać przyznane, nie stanowi działalności gospodarczej, lecz działania wykonywane przez organ publiczny z mocy prawa oraz w imieniu państwa. W tym względzie zob. przykładowo wyrok z dnia 18 marca 1997 r. w sprawie C-343/95 Diego Cali i Figli, Rec. str. I-1547, pkt 16–18 oraz moją opinię z dnia 28 października 2004 r. w sprawie C-134/03 Vlacom Outdoor, Zb.Orz. str. I-1167, pkt 70 i 71.

### 3. Zakaz wyrównywania cen

noty, zwłaszcza ustalonych cen interwencyjnych i cen docelowych<sup>33</sup>. Jak już jednak wykazano, nie można sprzeciwiać się strukturze cen opartej na jakości każdego z tych produktów z osobna, zgodnie z wymogami prawa wspólnotowego.

55. Wreszcie jeśli chodzi o art. 24 ust. 2 rozporządzenia nr 804/68, to wprowadza on jedynie zakaz stosowania krajowych środków umożliwiających *wyrównanie cen*. Ujmując rzecz ściślej, zakaz ten dotyczy środków umożliwiających wyrównanie „cen produktów wymienionych w art. 1”. Są to w szczególności mleko, śmietana, masło, ser, twarogi, laktoza i syrop laktozowy.

### 4. Wniosek wstępny

Wszystkie powyższe przyczyny wskazują, że rozporządzenie nr 804/68 nie wyklucza takich regulacji krajowych jak niderlandzka, które przewidują potrącenia z ceny i dodatki jakościowe w zależności od jakości dostarczanego mleczarniom surowego mleka.

56. Ze sformułowania tego przepisu jasno wynika — wyrażenia „ceny” i „produkty” zostały użyte w liczbie mnogiej — iż zamiarem jest jedynie zakaz wyrównywania cen *różnych przetworów mlecznych*, czyli, przykładowo, wyrównania ceny mleka z ceną śmietany albo ceny śmietany z ceną masła. Chodzi tu, przykładowo, o pewien typ subsydiowania krzyżowego narzucanego bądź zatwierdzanego przez państwo, wykorzystywanego do utrzymywania sztucznie niskiej ceny jednego z wymienionych produktów poprzez nadmierne podniesienie innej ceny. Intencja i cel wspólnej organizacji rynku uwypukla fakt, iż należy zapobiegać uchylaniu się państw członkowskich od przestrzegania wymogów związanych z kształtowaniem cen różnych przetworów mlecznych określanych na poziomie Wspól-

### B — Pytania drugie i trzecie: przepisy o pomocy

57. W pytaniach drugim i trzecim sąd krajowy w istocie podniósł kwestię stosowania europejskich przepisów o pomocy wobec

33 — W tym względzie zob. również orzecznictwo przywołane w przypisie 16.

takich przepisów cenowych jak niderlandzkie. W tym względzie mogło nastąpić naruszenie dwóch przepisów prawa o pomocy, to znaczy szczególnego zakazu udzielania pomocy zawartego w art. 24 ust. 1 rozporządzenia nr 804/68 oraz ogólnego zakazu udzielania pomocy zawartego w art. 87 ust. 1 WE.

i art. 88 WE, a więc *ogólny zakaz udzielania pomocy* określony w traktacie WE, mają również zastosowanie do produkcji i handlu mlekiem i przetworami mlecznymi, stosownie do art. 36 WE w związku z art. 23 rozporządzenia nr 804/68. Zostało to również potwierdzone w drugiej części zdania dwunastego motywu preambuły rozporządzenia nr 804/68, zgodnie z którym postanowienia traktatu WE w sprawie pomocy powinny (co do zasady)<sup>35</sup> mieć zastosowanie do mleka i przetworów mlecznych<sup>36</sup>.

58. Pomoc, której wysokość ustalana jest na podstawie ceny lub ilości mleka albo przetworów mlecznych, jest wyraźnie zakazana na podstawie art. 24 ust. 1 rozporządzenia nr 804/68. Prawdą jest, iż ten *szczególny zakaz udzielania pomocy*, z uwagi na zawarte odesłania do ceny i ilości, ma węższy zakres zastosowania niż ogólny zakaz udzielania pomocy zawarty w art. 87 ust. 1 WE. Niemniej w tym zakresie stosowania art. 24 ust. 1 rozporządzenia nr 804/68 jest bardziej ścisły niż art. 87 WE, w tym sensie, że nie zezwala on na uznanie odstępstw w rozumieniu art. 87 ust. 3 WE, lecz ogranicza się do odstępstw wymienionych w art. 87 ust. 2 WE<sup>34</sup>.

60. Wyrażenie „z zastrzeżeniem odmiennych przepisów” w art. 23 rozporządzenia nr 804/68 bynajmniej nie oznacza, iż art. 24 ust. 1 tego rozporządzenia zawiera wyczerpujące przepisy w sprawie zgodności z przepisami o udzielaniu pomocy w sektorze mleka. W przeciwnym wypadku art. 23 pozostałby martwym przepisem oraz zostałby pozbawiony jakiegokolwiek praktycznej skuteczności. Artykuł 24 ust. 1 stanowi jedynie szczególny zakaz konkretnej pomocy dotyczącej mleka i produktów mlecznych i nie zawiera wyczerpujących przepisów.

59. Oprócz wymienionego szczególnego zakazu pomocy postanowienia art. 87 WE

35 — Wyraz „grundsätzlich” w niemieckiej wersji językowej motywu nie ma swojego odpowiednika w innych wersjach językowych, zwłaszcza w wersjach: francuskiej, włoskiej, hiszpańskiej, portugalskiej, niderlandzkiej i angielskiej.

36 — Wyrok z dnia 14 października 2004 r. w sprawie C-173/02 Hiszpania przeciwko Komisji, Zb.Orz. str. I-9735, pozostaje w tym względzie niejasny. Wydaje się on odwracać relacje pomiędzy zasadą a wyjątkiem, ustanowioną w art. 23 rozporządzenia nr 804/68 (stosowanie przepisów o pomocy jako zasady, niestosowanie jedynie w przypadkach wyraźnie przewidzianych rozporządzeniem): „Jeśli chodzi o pomoc w tym sektorze, to jasno wynika z art. 23 rozporządzenia nr 804/68 w związku z art. 36 WE, iż art. 87 WE, 88 WE i 89 WE stosowane są wobec produkcji i handlu produktami mlecznymi tylko w zakresie, w jakim takie zastosowanie przewiduje regulacja, która określa wspólną organizację rynku” (w.w. wyrok w sprawie Hiszpania przeciwko Komisji, pkt 17).

34 — Zobacz początkowe sformułowanie „Z zastrzeżeniem przepisów art. 92 ust. 2 traktatu [...]” w art. 24 ust. 1 rozporządzenia nr 804/68, które obecnie należy odczytywać jako odesłanie do art. 87 ust. 2 WE.

1. Dodatki cenowe w kontekście zakazu udzielania pomocy (art. 24 ust. 1 rozporządzenia nr 804/68 oraz art. 87 ust. 1 WE)

preambuły, zgodnie z którym przepisy traktatu WE w sprawie udzielania pomocy powinny mieć zastosowanie w ramach wspólnej organizacji rynków.

61. W swoim drugim pytaniu sąd krajowy zmierza w istocie do ustalenia, czy takie przepisy krajowe jak niderlandzkie, przewidujące potrącenia z ceny na mleku gorszej jakości i wykorzystujące je do finansowania dodatków cenowych z tytułu ciągłych dostaw surowego mleka nieskazitelnej jakości — objęte są zakazem udzielania pomocy określonym w art. 24 ust. 1 rozporządzenia nr 804/68.

62. Komisja i A.H. Kuipers wyrażają pogląd, iż takie dodatki cenowe za jakość jak niderlandzkie stanowią pomoc państwa, rząd niderlandzki natomiast wyraża przeciwną opinię.

63. Podstawowym wymogiem zastosowania zakazu udzielania pomocy jest przede wszystkim fakt wystąpienia pomocy w konkretnym przypadku. Artykuł 24 ust. 1 rozporządzenia nr 804/68 nie zawiera niezależnej definicji pojęcia pomocy. Wobec powyższego pojęcie pomocy w tym przepisie należy interpretować w taki sposób, jak pojęcie określone w art. 87 WE (i art. 88 WE). Pozostaje to również w zgodzie z celem art. 23 rozporządzenia nr 804/68 oraz motywem dwunastym jego

64. Zgodnie z orzecznictwem zakaz udzielania pomocy musi spełniać łącznie cztery warunki. Po pierwsze, musi zaistnieć interwencja państwa lub z zasobów państwa. Po drugie, jest ona zdolna wpływać na wymianę handlową pomiędzy państwami członkowskimi. Po trzecie, musi ona przysporzyć korzyść odbiorcy. Po czwarte, musi ona zakłócać lub grozić zakłóceniem konkurencji<sup>37</sup>.

65. W niniejszej sprawie problematyczne są przede wszystkim warunki pierwszy (wykorzystanie zasobów państwowych) oraz warunek trzeci (korzyści dla odbiorcy). Wymienione warunki zostaną omówione poniżej.

#### a) Zasoby państwowe

66. W pierwszym rzędzie należy rozważyć, czy dodatki cenowe związane z jakością, wypłacane przez mleczarnie, są w ogóle

37 — Wyroki: z dnia 24 lipca 2003 r. w sprawie C-280/00 Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg, Rec. str. I-7747, pkt 75, oraz z dnia 15 lipca 2004 r. w sprawie C-345/02 Pearle i in., Rec. str. I-7139, pkt 33.

przyznawane z zasobów państwa i czy w związku z powyższym mogą być przypisane państwu<sup>38</sup>.

wych musi stanowić *dotatkowe obciążenie* dla państwa lub podmiotu działającego na jego zlecenie<sup>41</sup>.

67. Rozważania te należy oprzeć na fakcie, iż omawiane dodatki są udzielane producentom mleka przez prywatne mleczarnie i czerpane są ze środków prywatnego pochodzenia, to znaczy z przychodów uzyskanych z potrąceń z cen zatrzymanych od dostawców surowego mleka gorszej jakości.

68. Fakt, iż niderlandzkie mleczarnie są prawnie zobowiązane do przyznawania wspomnianych dodatków cenowych, sam w sobie nie jest wystarczający, aby uznano je za udzielanie pomocy<sup>39</sup>.

69. Stosownie do orzecznictwa decydujące są natomiast dwa czynniki. Po pierwsze, nawet jeżeli środki wykorzystane do zapłaty dodatków jakościowych są stałymi środkami sektora publicznego, to muszą one co najmniej pozostawać *pod statą kontrolą publiczną*, a zatem muszą pozostawać dostępne właściwym władzom krajowym<sup>40</sup>. Po drugie, przyznanie dodatków jakości-

70. Fakt, iż mleczarnie w systemie niderlandzkim mogą być traktowane jako jednostki płatnicze działające na zlecenie państwa oraz że COKZ<sup>42</sup> również działa na zlecenie państwa i zarządza ogólnie tymi płatnościami, wskazuje, iż istnieje *publiczna kontrola* omawianych środków. W tym celu COKZ nie tylko oblicza wysokość dodatków jakościowych, które mają zostać wypłacone w danym okresie na podstawie danych dostarczanych przez mleczarnie, lecz w szczególności sam działa w charakterze dystrybutora. Przykładowo pobiera on nadwyżki wpływów, które poszczególne mleczarnie otrzymują z potrąceń z cen, a następnie przekazuje je konkretnie tym mleczarniom, których wpływy z potrąceń z ceny były niższe w odpowiednim okresie od zapotrzebowania na wypłatę dodatków cenowych. Podczas rozprawy Komisja użyła zwrotu „wirtualne fundusze” na określenie tej sytuacji. Wobec powyższego, w odróżnieniu od, przykładowo, sprawy *PreussenElektra*<sup>43</sup>, co najmniej część pieniędzy wykorzystywanych na dodatki jakości-

38 — W tym względzie zob. ww. w przypisie 37 wyrok w sprawie *Pearle i in.*, pkt 34, a także pkt 37 i 38; wyroki: z dnia 21 marca 1991 r. w sprawie C-303/88 *Włochy przeciwko Komisji*, Rec. str. I-1433, pkt 11, z dnia 16 maja 2002 r. w sprawie C-482/99 *Francia przeciwko Komisji*, Rec. str. I-4397, pkt 24, oraz z dnia 20 listopada 2003 r. w sprawie C-126/01 *GEMO*, Rec. str. I-13769, pkt 24.

39 — Wyrok z dnia 13 marca 2001 r. w sprawie C-379/98 *PreussenElektra*, Rec. str. I-2099, pkt 59–61.

40 — Wyrok z dnia 16 maja 2000 r. w sprawie C-83/98 P *Francia przeciwko Ladbroke Racing i Komisji*, Rec. str. I-3271, pkt 50 oraz ww. w przypisie 38 wyrok w sprawie *Francia przeciwko Komisji*, pkt 37. Podobnie zob. także pkt 165 opinii rzecznika generalnego Jacoba z dnia 26 października 2000 r. w ww. sprawie *PreussenElektra*, Rec. str. I-2103.

41 — Wyroki: z dnia 17 marca 1993 r. w sprawach połączonych C-72/91 i C-73/91 *Slooman Neptun*, Rec. str. I-887, pkt 21, z dnia 1 grudnia 1998 r. w sprawie C-200/97 *Ecotrade*, Rec. str. I-7907, pkt 35, z dnia 22 listopada 2001 r. w sprawie C-53/00 *Ferring*, Rec. str. I-9067, pkt 16 oraz ww. w przypisie 37 wyrok w sprawie *Pearle i in.*, pkt 36, druga połowa ostatniego zdania.

42 — Fakt, że *Productschap Zuivel* działa na zlecenie państwa, jasno wynika z art. 2 niderlandzkiego rozporządzenia wykonawczego w sprawie mleka, zaś fakt, iż COKZ również działa na zlecenie państwa, jasno wynika z art. 3–7 niderlandzkiego rozporządzenia podstawowego w sprawie mleka (zob. pkt 16 i 17 niniejszej opinii).

43 — Wyżej wymieniona w przypisie 39.

ciowe najpierw przechodzi „przez ręce” państwa, a konkretnie przez COKZ, działający na zlecenie państwa.

71. Ponadto przyznawanie dodatków cenowych powiązanych z jakością stanowi część polityki państwa niderlandzkiego<sup>44</sup> podnoszenia jakości produktów rolnych, jak również służy jej wdrażaniu. Pod tym względem niniejsza sprawa różni się od, na przykład, sprawy *Pearle i in.*<sup>45</sup>, w której kwestionowany środek podjęty przez zrzeszenie producentów należało przypisać inicjatywie osoby fizycznej.

72. Z drugiej strony, podobnie jak w sprawie *Pearle i in.*<sup>46</sup>, w niniejszej sprawie brak jest jakichkolwiek dowodów, które wykazałyby, iż przyznawanie dodatków jakościowych mogłoby spowodować *dotatkowe obciążenie* finansów publicznych. Nawet jeżeli podmiot działający na zlecenie państwa czyni to w charakterze dystrybutora lub powiernika „wirtualnego funduszu”, pozostaje faktem, iż organy publiczne nie wprowadzają dodatkowych pieniędzy do systemu w celu przyznania dodatków jakościowych, w związku z czym nie rezygnują z żadnych przychodów, jakie by im przysługiwały.

73. W konsekwencji sprawa ta w istocie nie dotyczy wsparcia z funduszy publicznych dla konkretnych przedsiębiorców, lecz interwencji państwa w kształtowanie cen pomiędzy mleczarniami z jednej strony, a hodowcami krów mlecznych (rolnikami) z drugiej strony. Jednakże w sytuacji, w której przedsiębiorcy faworyzowani są kosztem innych osób, wynikające z tego korzyści nie są przyznane z zasobów państwa ani w sposób pośredni, ani bezpośredni<sup>47</sup>.

74. W tych okolicznościach dodatków cenowych nie można uznać za *pochozące z zasobów państwa*.

#### b) Korzyści dla odbiorców

75. Nawet jeżeli wywnioskowano by — inaczej niż w niniejszej opinii — że wypłacone środki pochodzą od państwa, to należałoby rozważyć, czy dodatki cenowe będące przedmiotem postępowania przed sądem krajowym stanowią *korzyść* dla odbiorców, co uzasadniałoby uznanie ich za pomoc

<sup>44</sup> — Zobacz w szczególności art. 2 ust. 2 lit. f) ustawy w sprawie jakości produktów rolnych w związku z art. 3 lit. a) i c) niderlandzkiego rozporządzenia podstawowego w sprawie mleka oraz art. 11 rozporządzenia z 1994 r.

<sup>45</sup> — Przywołana w przypisie 37. Zobacz w szczególności pkt 15, 37 i 38, a także przywołane w nim odesłania.

<sup>46</sup> — Wyżej wymieniony w przypisie 37 wyrok w sprawie *Pearle i in.*, pkt 36.

<sup>47</sup> — Zobacz wyrok z dnia 24 stycznia 1978 r. w sprawie 82/77 van Tiggele, Rec. str. 25, pkt 23–25, w którym Trybunał orzekł, iż ustalanie minimalnych cen detalicznych mające na celu faworyzowanie dystrybutorów produktu wyłącznie kosztem konsumentów nie stanowi pomocy.

w rozumieniu art. 87 WE i art. 24 ust. 1 rozporządzenia nr 804/68.

*publiczno-prawnych*, taki środek *nie* jest objęty art. 87 ust. 1 WE<sup>50</sup>.

76. Za pomoc uznaje się jedynie środki, bez względu na ich formę, które w sposób bezpośredni lub pośredni mogą faworyzować określone przedsiębiorstwa bądź które uznawane są za korzyść ekonomiczną, której przedsiębiorstwo będące odbiorcą nie uzyskałoby w normalnych warunkach rynkowych<sup>48</sup>.

79. Ten pogląd wyraża jedynie ogólną zasadę, iż prawo o pomocy nie dotyczy stosunków prawnych, w których normalne wynagrodzenie rynkowe odpowiada usłudze, ponieważ osoba świadcząca usługi i otrzymująca w zamian zwyczajne wynagrodzenie rynkowe nie jest odbiorcą pomocy, lecz działa na rynku w warunkach normalnej konkurencji<sup>51</sup>.

77. Kwestią rozstrzygającą jest zatem, czy dodatki cenowe będące przedmiotem postępowania przed sądem krajowym są w ostateczności tylko zwykłym wynagrodzeniem rynkowym dla producentów mleka, czy też stanowią one korzyść finansową, jakiej zainteresowani producenci mleka nie uzyskaliby w warunkach rynkowych, a więc stawiają ich w uprzywilejowanej sytuacji wobec konkurentów<sup>49</sup>.

78. W tym względzie Trybunał niedawno wydał orzeczenie, iż jeżeli środek należy uznać za wynagrodzenie za świadczone usługi z tytułu wykonania *zobowiązań*

80. Z dostępnych informacji na temat postępowania przed sądem krajowym wynika, że takie dodatki cenowe, jak przyznawane w Niemczech, należy uznać za *wynagrodzenie* za usługi świadczone przez producentów mleka, a nie za jakąś specjalną korzyść dla nich. Indywidualne dostawy surowego mleka rozpatrywane każda z osobna w żaden sposób nie są *powtórnie wynagradzane*, czyli ponad normalną cenę należną za towary o nieskazitelnej jakości. Dodatki cenowe będące przedmiotem sprawy mają również związek z *elementem czasu*, a nie tylko z *elementem jakości*. Stanowią one wyraz uznania za *ciągłe* dostawy surowego mleka o nieskazitelnej

48 — Wyrok z dnia 27 listopada 2003 r. w sprawach połączonych od C-34/01 do C-38/01 Enirisorse, Rec. str. I-14243, pkt 30, oraz ww. w przypisie 37 wyrok w sprawie Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg, pkt 84, oraz zawarte w nim odesłania.

49 — Wyrok z dnia 11 lipca 1996 r. w sprawie C-39/94 SFEI i in., Rec. str. I-3547, pkt 60, oraz ww. w przypisie 37 wyrok w sprawie Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg, pkt 87.

50 — Wyżej wymieniony w przypisie 37 wyrok w sprawie Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg, pkt 87, 89 i 94, oraz ww. w przypisie 48 wyrok w sprawie Enirisorse, pkt 31.

51 — Z drugiej strony pomoc może mieć miejsce w sytuacji, gdy wynagrodzenie za usługę nie zostało wypłacone bądź gdy usługa jest świadczona na preferencyjnych warunkach. W tym względzie zob. ww. w przypisie 38 wyrok w sprawie GEMO, pkt 29, a także wyrok z dnia 2 lutego 1988 r. w sprawach połączonych 67/85, 68/85 i 70/85 Van der Kooy i in. przeciwko Komisji, Rec. str. 219, pkt 28, oraz ww. w przypisie 49 wyrok w sprawie SFEI i in., pkt 62.

jakości przez dłuższy okres, a zatem są wynagrodzeniem za *trwałą jakość* wykraczającą poza zwykłą pojedynczą dostawę. Aby skorzystać z dodatku jakościowego, zainteresowany producent musi przez okres dwunastu tygodni dostarczać mleko, które otrzyma nie więcej niż jeden punkt obniżkowy oraz w którym nie zostanie stwierdzona substancja hamująca rozrost bakterii, niewystępująca w mleku w naturalny sposób<sup>52</sup>.

81. Większą trudność nastręcza udzielenie odpowiedzi na pytanie, czy wynagrodzenie w postaci dodatku jakościowego ze względu na jego wysokość jest rzeczą ogólnie przyjętą na rynku, biorąc pod uwagę, że rynek ten jest silnie regulowany<sup>53</sup>. Można by temu zaprzeczyć co najmniej w sytuacji, kiedy wysokość przyznanych dodatków cenowych wykracza poza wysokość możliwą do uzyskania w warunkach wolnej gry sił rynkowych. Jednak w niniejszej sprawie ustalono, że wysokość dodatków jakościowych wypłacana poszczególnym producentom była bardzo niewielka<sup>54</sup>. W tym kontekście wydaje się wielce nieprawdopodobne, aby producenci mleka nie mogli uzyskać dodatków jakościowych takiego rzędu w normalnych warunkach rynkowych, to znaczy bez ingerencji państwa w kształtowanie cen.

82. Fakt, iż kwota dodatków jakościowych może być różna, nie przemawia przeciw zaklasyfikowaniu ich jako normalnego wynagrodzenia rynkowego. Jest wręcz naturalne, aby w okresie, w którym względnie duża liczba producentów dostarczała surowe mleko gorszej jakości, dostawcom ciągle nieskazitelnego surowego mleka w konsekwencji przysługiwały wysokie dodatki jakościowe, gdyż ich wysiłki w kierunku zapewnienia jakości były szczególnie wzmożone w tym okresie. Natomiast w okresie, w którym względnie niewielka liczba producentów dostarczała surowe mleko gorszej jakości, zaś duża liczba producentów dostarczała surowe mleko nieskazitelnej jakości, dodatki jakościowe będą odpowiednio niższe, gdyż ich wysiłki w kierunku zapewnienia jakości ze strony dostawców surowego mleka o ciągle nieskazitelnej jakości były względnie mniejszej wartości w tym okresie.

83. W celu wyczerpującego przedstawienia tematu należy jeszcze wskazać, iż jakość dostarczanego mleka badana jest według z góry ustalonych kryteriów, pod nadzorem stacji kontroli mleka, ustanowionej konkretnie w tym celu (art. 10 ust. 1 rozporządzenia z 1994 roku w związku z art. 7 niderlandzkiego rozporządzenia podstawowego w sprawie mleka)<sup>55</sup>. Ponadto zgodnie z dostępnymi informacjami wszyscy produ-

52 — Zobacz art. 11 ust. 1 rozporządzenia z 1994 r.

53 — Sam ustawodawca wspólnotowy wywiera niebagatelny wpływ na wolną grę sił rynkowych poprzez wprowadzenie systemu cen z docelową ceną mleka oraz z cenami interwencyjnymi na określone przetworzone towary oraz utrzymywanie tego systemu poprzez zabezpieczenia na zewnętrznych granicach Wspólnoty, umożliwiające opłaty przywzowowe i refundacje wywzowowe w handlu z państwami nieczłonkowskimi.

54 — Zobacz pkt 23 niniejszej opinii.

55 — Podobnie zob. kryteria wymienione przez Trybunał w ww. w przypisie 37 wyroku w sprawie Altmark Trans i Regierungspräsidium Magdeburg, pkt 90, według którego parametry, na podstawie których obliczane jest wynagrodzenie, muszą zostać z góry ustalone w obiektywny i przejrzysty sposób. Inne kryteria wymienione przez Trybunał w tym wyroku (pkt 89–93) dotyczą konkretnie wykonania *zobowiązań publiczno-prawnych*, wobec czego nie mogą mieć zastosowania w niniejszej sprawie.

cenci spełniający wymienione kryteria jakościowe automatycznie korzystają z dodatków cenowych. W konsekwencji obawy co do nierównego traktowania producentów są nieuzasadnione.

84. W takich okolicznościach dodatki cenowe przyznawane przez mleczarnie niderlandzkie z tytułu ciągłych dostaw surowego mleka nieskazitelnej jakości w żaden sposób nie stanowią pomocy w rozumieniu art. 87 WE i art. 24 ust. 1 rozporządzenia nr 804/68, a jedynie wynagrodzenie za szczególne wysiłki producentów w zakresie jakości.

2. Potrącenia z ceny w kontekście wynikającego z prawa o pomocy obowiązku zawieszenia wprowadzenia środka w życie oraz poinformowania o nim Komisji (art. 88 ust. 3 WE)

85. W trzecim pytaniu sąd krajowy zmierza w istocie do ustalenia, czy takie przepisy krajowe jak niderlandzkie, przewidujące potrącenia z ceny za surowe mleko gorszej jakości oraz wykorzystanie tych potrąceń do sfinansowania dodatków cenowych z tytułu ciągłych dostaw surowego mleka nieskazitelnej jakości, podlegają wynikającemu z przepisów o pomocy obowiązkowi zawieszenia wprowadzenia takich środków w życie oraz poinformowania o nich Komisji, o którym mowa w art. 88 ust. 3 WE.

86. Co do zasady obowiązek zawieszenia wprowadzenia w życie środka oraz poinformowania o nim Komisji, o którym mowa w art. 88 ust. 3 WE, dotyczy wyłącznie *strony wydatków*, czyli udzielenia pomocy odbiorcy bądź odbiorcom. *Strona przychodów*, czyli nałożenie obciążeń w celu sfinansowania pomocy, nie jest zazwyczaj objęta obowiązkiem zawieszenia wprowadzenia środka w życie oraz poinformowania o nim Komisji.

87. Rozciągnięcie wspomnianego obowiązku zawieszenia wprowadzenia w życie oraz poinformowania Komisji jest możliwe tylko w wyjątkowych przypadkach, gdy istnieje bezpośredni i nierozłączny związek pomiędzy stroną wydatków a stroną przychodów<sup>56</sup>.

88. Prawdą jest, iż w niniejszej sprawie wiele wskazuje na to, że istnieje taki bezpośredni i nierozłączny związek pomiędzy zatrzymaniem potrącenia z ceny z tytułu mleka gorszej jakości z jednej strony, a finansowanymi z zatrzymania dodatkami cenowymi z tytułu ciągłych dostaw mleka o nieskazitelnej jakości z drugiej strony. W szczególności, według art. 11 ust. 2 rozporządzenia z 1994 r., wysokość dodatku cenowego na

56 — Zobacz w szczególności wyrok z dnia 21 października 2003 r. w sprawach połączonych C-261/01 i C-262/01 Van Calster i in., Rec. str. I-12249, pkt 49, oraz ww. w przypisie 48 wyrok w sprawie Enirisorse, pkt 43–45 i ww. w przypisie 37 wyrok w sprawie Pearle i in., pkt 29 i 30. Kompleksowe zbadanie tej problematyki znajduje się w pkt 32 i nast. opinii rzecznika generalnego Geelhoeda z dnia 4 marca 2004 r. w sprawach C-174/02 Streekgewest i C-175/02 Pape, Rec. str. I-127.

100 kilogramów mleka jest ustalana w taki sposób, że łączna wysokość dodatków jakościowych za dany okres jest taka sama bądź zbliżona do łącznej wysokości zatrzymanych potrąceń. Zatrzymane potrącenia z ceny są przeznaczane na konkretny cel i służą wyłącznie do sfinansowania dodatków cenowych.

89. Jak już jednak wskazano<sup>57</sup>, dodatek cenowy zależny od jakości przyznawany w Niderlandach w niniejszej sprawie nie stanowi pomocy w rozumieniu art. 87 WE. W tych okolicznościach zatrzymane potrącenia z ceny wykorzystywane do jego sfinansowania nie mogą zostać objęte obowiązkiem zawieszenia wprowadzenia środka w życie oraz poinformowania o nim Komisji, określonym w art. 88 ust. 3 WE.

### 3. Wniosek wstępny

90. Z powyższych przyczyn art. 87 ust. 1 WE i art. 88 ust. 3 WE oraz art. 24 ust. 1 rozporządzenia nr 804/68 nie wykluczają przepisów krajowych takich jak niderlandzkie, przewidujących potrącenia z ceny za surowe mleko gorszej jakości oraz wykorzystanie tych potrąceń do sfinansowania dodatków cenowych z tytułu ciągłych dostaw surowego mleka nieskazitelnej jakości.

### C — Uwaga końcowa

91. A.H. Kuipers sugeruje w swoich pisemnych argumentach, że niderlandzki system potrąceń z cen jest niezgodny z gwarancjami przewidzianymi w art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności<sup>58</sup>. W tym względzie powołuje się on między innymi na domniemanie niewinności.

92. Argument ten należy odrzucić z następujących przyczyn: Mimo iż prawo wspólnotowe gwarantuje pewien standard ochrony praw podstawowych odpowiadający standardowi określonemu w art. 6 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, powołanie się na domniemanie niewinności jest z góry skazane na niepowodzenie w tej sprawie, ponieważ system potrąceń z ceny taki jak niderlandzki w żaden sposób nie stanowi mechanizmu sankcji państwowych, ale jedynie interwencję państwa w kształtowanie cen. Brak jest również dowodów naruszenia podstawowego prawa do uczciwego procesu w tej sprawie. Z akt w oczywisty sposób wynika, że A. H. Kuipers miał wiele możliwości do przedłożenia uwag, z czego szeroko korzystał.

57 — W tym względzie zob. uwagi zawarte w pkt 61–84 niniejszej opinii.

58 — Podpisana w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r.

**V — Wnioski**

93. W świetle powyższych rozważań wnoszę, aby Trybunał odpowiedział na pytania prejudycjalne przedłożone przez College van Beroep voor het bedrijfsleven w następujący sposób:

- 1) Rozporządzenie Rady (EWG) nr 804/68 z dnia 27 czerwca 1968 r. w sprawie wspólnej organizacji rynku mleka i przetworów mlecznych nie wyklucza krajowych przepisów takich jak niderlandzkie, które przewidują potrącenia z ceny i dodatki cenowe w zależności od jakości surowego mleka dostarczonego do mleczarni.
- 2) Artykuł 87 ust. 1 WE i art. 88 ust. 3 WE oraz art. 24 ust. 1 rozporządzenia nr 804/68 nie wyklucza krajowych przepisów takich jak niderlandzkie, które przewidują potrącenia z ceny za mleko gorszej jakości oraz wykorzystanie tych potrąceń do sfinansowania dodatków cenowych z tytułu ciągłych dostaw surowego mleka nieskazitelnej jakości.